

ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ

УДК321.6/7

Дзюбенко Ю. М., Національний університет «Одеська юридична академія»

ДЕМОКРАТИЧНІ ТА АВТОРИТАРНІ ТЕНДЕНЦІЇ У КРАЇНАХ БЛИЗЬКОГО СХОДУ І ПІВНІЧНОЇ АФРИКИ

На основі чотирьох індикаторів (політична участь, верховенство права, політична і соціальна інтеграція, інклюзивність та недискримінація) охарактеризовано демократичні та авторитарні тенденції у країнах Близького Сходу та Північної Африки. Виділено три чинники, які сприяли закріпленню слабких демократичних стандартів в регіоні: надмірність природних ресурсів, специфічне розуміння ролі релігійних діячів в суспільстві, революційна хвиля спрямована проти європейських окупантів і внутрішніх королівських сімей з 1950 по 1970-і роки.

Зокрема відзначено, що країни Близького Сходу та Північної Африки в аспекті розвитку демократії відстають від усіх інших країн. В цілому, демократичні цінності та інститути все ще недостатньо розвинені в регіоні, навіть після переворотів 2011 року. Тільки Туніс зробив успішне просування на шляху до демократії, заснованої на відносно сильному парламенті та порівняно слабкому президенті, що є дуже рідкісною моделлю державного устрою в регіоні, де більшість держав мають необмежено сильного (владного) главу держави (тільки Ліван і, частково, Кувейт мають аналогічну модель устрою).

Ключові слова: авторитаризм, демократія, політична участь, політична і соціальна інтеграція, інклюзивність, недискримінація.

Користуючись Індексом демократії слід відзначити, що темп глобальної демократизації прискорився після початку її так званої «третьої хвилі» в 1974 р., і особливо після падіння Берлінської стіни в 1989 році. Протягом 1970-х і 1980-х, більше ніж 30 країн перейшли від прихильника «жорсткої руки» до демократичних політичних систем. В останні роки хвиля пост 1970-х демократизації сповільнилася або, в разі деяких країн, повністю змінена. Відповідно до вимірювання системи Economist Intelligence Unit половина населення в світі тепер живе в демократії. Однак в останні роки, спостерігається практика повернення до авторитарного режиму.

Також, враховуючи низку культурно-історичних, географічних, релігійних, ментальних, соціо-політичних, економічних та інших особливостей було доцільно проводити даний аналіз, виходячи з регіонального розташування країн. Отже, мета даної статті – аналіз досвіду гібридних політичних трансформації в країнах Близького Сходу і Північної Африки.

В процесі дослідження було запропоновано чотири показники, за допомогою яких можна комплексно проаналізувати весь досвід гібридних політичних трансформацій. Такими індикаторами є політична участь, верховенство права, політична та соціальна інтеграція, інклюзивність та недискримінація. Саме ці фактори соціо-політичного життя дають можливість всебічно охарактеризувати перебіг політичного транзиту як демократичний чи недемократичний.

Почати розгляд гібридних політичних трансформацій можна з країн Близького Сходу і Північної Африки, які не так давно пройшли колосальний шлях демократизаційних перетворень, проте на сучасному етапі в даному регіоні спостерігаються тенденції до гібридизації режимів [30].

Регіон Близького Сходу і Північної Африки демократично відставав від усіх інших країн. В ньому налічується вісім безкомпромісних і сім помірних автократій, які панують в цьому регіоні на фоні з лише двох неповноцінних виборчих демократій (Ірак, Ліван) і однієї країни, яка знаходиться на шляху до ліберальної демократії (Туніс) [4].

Історично, можна виділити три чинники, які сприяли закріпленню слабких демократичних стандартів в регіоні, а, отже широко розповсюдженому єдиновладдю:

По-перше, це надмірність природних ресурсів, особливо в районі Перської затоки, довгий час підтримували багаті правлячі еліти і допомагали придушити будь-які політичні хвилювання.

По-друге, революційна хвиля спрямована проти європейських окупантів і внутрішніх королівських сімей з 1950 по 1970-і роки (Алжир, Єгипет, Іран, Ірак, Лівія, Туніс) підняли саме військових лідерів на вищі політичні позиції. Після цього постійний стан конфлікту з Ізраїлем в поєднанні з внутрішніми ісламістськими загрозами наділив військових правителів широкою легітимністю.

По-третє, специфічне розуміння ролі релігійних діячів в суспільстві дали королівським сім'ям в Йорданії, Марокко (обидві сім'ї ведуть родинне коріння від Пророка Мухаммеда) і Саудівській Аравії (як хранителям святих місць в Мецці і Медині) майже безмежні позиції сили.

Через це опір демократизації даного регіону тривав десятиліттями. Незначні тенденції викликані на початку 2000-х років в основному через тиск США і ЄС не привели до більшої демократичності, навіть були використані правителями для подальшого підтвердження свого лідерства. Багато країн даного регіону в той час перетворилися на «фасадні демократії», зберігаючи при цьому своє самодержавне ядро. Реальних змін не відбулося, цей факт був прийнятий західними державами, як плата за безпеку в регіоні.

Названі причини спонукали величезне здивування і подив, як всередині, так і за межами регіону, коли протестуючі маси примусово скинули довгострокових диктаторів Бен Алі, Хосні Мубарака, Муаммара Каддафі і Алі А. Салеха з їхніх посад в 2011 році [2]. Однак, демократичні зміни, які послідували за цими переворотами були дуже неоднозначні: насправді, з точки зору політичних трансформацій з 2012 по 2014 рік ситуація в регіоні в цілому покращилася.

В результаті арабської весни, тільки Туніс був знову внесений до списку країн, які знаходяться на шляху до демократії. Алжир, Єгипет і Лівія досягли поліпшення, але все ще не дотягують до мінімальних стандартів в сфері прав громадян, в результаті чого вони відносяться до країн з групи «помірних автократій». Незначні (але помітні) поліпшення були припинені суттєвими погіршеннями в Бахреїні, Омані, Судані, Сирії та Ємені, останні дві країни в даний час вважаються державами з невдалою трансформацією (разом з Іраном і Суданом) [4].

Повстання 2011 року призвели до суперечливих ефектів на всьому Близькому Сході і в Північній Африці. Єгипет, Лівія і Туніс досягли вражаючих успіхів в сфері політичної участі громадян, і в меншій мірі, в сфері верховенства права. Зокрема, останній пункт зіткнувся з широкомасштабними невдачами в Єгипті (влада пояснила погіршення посилаючись на боротьбу з тероризмом) і Лівії (в основному, в результаті розпаду державності в період після зміщення колишнього лідера Муаммара аль-Каддафі) хоча спочатку в 2011 і 2012 роках рівень сподівань був високим.

Проте, хвиля повстань також призвела до погіршення в країнах, де уряди були більш успішними в боротьбі проти демонстрантів. Невдачі були найбільш драматичним в Бахреїні та Сирії, а також в Ємені, де відбулася подальша ерозія верховенства права, незважаючи на зміни президентів у 2012 р. Єдиним винятком тут є Кувейт, який зберігає відносно високий рівень захисту політичних і громадянських прав, тим не менш досі залишаючись автократичною державою.

Аналіз гібридних тенденцій на сучасному етапі політичної трансформації в цьому регіоні почнемо з рівня політичної участі.

Важливу роль вибори відіграють тільки в Лівані і Тунісі. В цілому по всьому регіону поширеною залишається підтасовка голосів, недобросовісна агітація і шахрайство з бюлетенями.

Хоча в 2012 році в Лівії відбулись напручені вільні, справедливі і професійно організовані вибори, в 2014 році вибори до Установчих зборів і парламенту були відзначені явкою менш ніж 15 % [5]. В Іраку вільні і справедливі вибори відбувались починаючи з 2007 року, але в останні роки тенденції погіршились. Деякі з монархій Перської затоки (Оман, Катар, Саудівська Аравія, ОАЕ) проводять вибори тільки на муніципальному рівні, отже, на національному рівні нестача будь-якої демократичної легітимності. Різке зниження відбулося в Єгипті; вибори 2014 року, на яких було обрано президента Абдель Фаттаха аль-Сісі, не відповідали навіть основним критеріям того, щоб називатись вільними і справедливими [1]. Парламентські вибори були оголошені на осінь 2014 року, але довгий час уряд відтягував встановлення точної дати.

Також рівень політичної участі в даному регіоні значно страждає через недостатній рівень забезпеченості громадянських та політичних прав.

Наприклад, в низці країн, зокрема в Алжирі, Єгипті та Сирії права на свободу об'єднань і зібрань порушувались десятиліттями, і були усунуті тільки в результаті арабської весни.

В 2011 році після повалення президента Мурсі, єгипетська влада на декілька місяців ввела нічну комендантську годину, що явно ускладнювало здатність громадських об'єднань зустрічатися і вживати заходів. Суворі обмеження зібрань та об'єднань є нормою в країнах Перської затоки, включаючи Іран, в той час як Ємен був позитивним винятком, оскільки його період демократизації почався в першій половині 1990-х років. Ліван зберіг свої традиційні ліберальні закони стосовно громадських об'єднань та зборів, не дивлячись на неодноразові громадянські війни і внутрішні конфлікти; в той час як в Лівії періоду після повалення режиму Каддафі обмеження на зібрання були повністю зняті, в першу чергу, через втрату своїх повноважень центральним урядом з наступним скочуванням країни ледь не в анархію.

Що стосується, наприклад, свободи медіа та преси, то після ряду реформ, пов'язаних з приватизацією телевізійних каналів і впровадженням супутникових технологій, які проводились багатьма урядами, щоб задовольнити вимоги Заходу, зараз журналісти стикаються з багатьма (явними і неявними) перешкодами на шляху їх діяльності, а також ризикують практично випадковим чином потрапити до в'язниці. Крім того, громадянські війни і злочинні угруповання зробили Ірак, Лівію, Сирію та Ємен вкрай небезпечними для журналістів [4].

Свобода політичних висловлювань часто порушується неприпустимістю критики представників вищої державної влади; наприклад, влада Єгипту попереджає висловлення в підтримку забороненого Мусульманського Братства або будь-якої критики нинішнього режиму. Позитивні ознаки можна побачити в Ірані після виборів президента Хасана Рухані, хоча заклики громадськості до більшої свободи засобів масової інформації та легалізації Twitter і Facebook, залишаються без відповіді.

Переходячи до аналізу за другим показником – верховенством права, зазначимо, що в даному регіоні верховенство права існує в основному на папері. На практиці ж режими грубо ігнорують права громадян і використовують надмірне насильство по відношенню до критиків і дисидентів.

Сирія є найбільш яскравим прикладом руйнувань, викликаних невіглаством і негідною поведінкою клептократичних режимів. Надія досі існує в Тунісі, де в 2011 році за повстаннями послідували успішні кроки в напрямку зміцнення верховенства права. Єгипет, тим часом, несподівано припинив свій демократичний період, і, швидше за все, там скоро відбудуться ще більші зловживання владою та законом, ніж були перед повстаннями.

Демократичний принцип розподілу влади, необхідний для утвердження в багатьох випадках гальмується накопиченням влади у виконавчій гілці, часто це відповідно до конституції (особливо в монархіях), але іноді і порушення конституційних принципів. Парламенти мають значні наглядові повноваження тільки в Іраку, Кувейті, Лівані та Тунісі. Розподіл влади додатково гальмується через існування впливових сімей і кланів, які домінують над політикою і бізнесом. Це звичайна практика в монархіях Перської затоки, але вона існує також в Алжирі, Марокко та інших країнах. Верховний лідер Ірану Аятолла Хаменеї

і його Рада Вартових керують поза будь-якої системи стримувань і противаг [4]. Таким чином, офіційний поділ повноважень між урядом і парламентом сильно зменшується, незважаючи на те, що парламент успішно домігся відставки окремих міністрів.

Судова влада в даному регіоні також не спирається на верховенство права. Тільки ліванська судова система має значний ступінь незалежності, хоча конфесійні квоти і політичне втручання тут також існують. Судді і адвокати Йорданії також діють відносно вільно, але їх рішення і поведінка майже завжди відповідають загальній політиці монарха. Нові конституції в Єгипті і Тунісі гарантували незалежність судової системи; проте, в той час як для Тунісу прогноз залишається позитивним, судові органи Єгипту зіграли важливу роль в недавньому урядовому переслідуванні членів і прихильників мусульманського братства [4]. У всіх інших країнах, судові органи явно існують для підтримки авторитарних режимів і діють без прив'язки до професійної етики або звичайного професіоналізму.

Громадянські права і не гарантуються, і добре не захищаються по всьому регіону. Ситуація в Судані викликає особливу тривогу, не тільки через територію Дарфура, який розривається конфліктами на заході та в спірних районах уздовж свого нового кордону з Південним Суданом, а взагалі по всій країні. Особливу занепокоєність викликають порушення громадянських прав жінок, які сприймаються як громадяни другого сорту, зазнають масових позбавлень волі і сексуального насильства, спрямованого проти жінок-активістів. Проте, жінки стикаються з дуже схожими умовами в інших понівечених громадянською війною країнах, включаючи Лівію, Сирію і Ємен, і страждають від різних форм дискримінації в більшості інших арабських країн, зокрема в галузі сімейного законодавства. У той час як жінки з сімей вищого класу часто мають доступ до вищої освіти і займають високі посади в політиці і бізнесі, багато жінок нижчих соціальних класів часто не мають прав на прийняття рішень, і повинні слідувати рішенням їх партнерів-чоловіків.

Демонстрації в багатьох країнах були зустрінуті масовим насильством з боку держави, зокрема, в Бахрейнї, Єгипті, Ірані та Саудівській Аравії, де ув'язнені часто катувались і їм було відмовлено у доступі до юридичної допомоги, не дивлячись на те, що це право автоматично закріплюється в конституціях і законах [4].

Наступними індикаторами, через які можна відслідкувати гібридні тенденції в трансформаціях – це політична та соціальна інтеграція.

Партійні системи в більшості країн БСПА менш розвинені. Навіть Ліван має серйозні недоліки у своїй партійній системі, яка в основному є відображенням визначальних кланових поділів в країні. У Єгипті і Сирії, домінування державних партій залишило опозиційні партії позбавленими більшості ресурсів, в той час як багатопартійні системи передбачають можливість політичного вибору, якого не існує на практиці. У Єгипті, заборона Національно-демократичної партії Мубарака і партії Свободи і Справедливості Мусульманського братства виключили ці дві потужні партії від майбутньої політичної діяльності [4].

Незважаючи на аналогічний історичний фон, Туніс був напрочуд успішним у створенні партійної системи, яка пропонує значимий політичний вибір між партіями з різною програмною орієнтацією, починаючи від колишніх опозиційних груп до абсолютно нових партій, які відкрито конкурували за голоси виборців на парламентських виборах 2014 року [4]. У деяких країнах Перської затоки, в тому числі Омані, Катарі, Саудівській Аравії і ОАЕ, формування політичних партій не допускається.

Інтеграція громадян в політику відбувається через самоорганізовані групи, а не через офіційних осіб. Однак, обмежувальне законодавство, як правило, перешкоджає створенню справді впливових організацій громадянського суспільства. У той час як число НУО величезне в деяких країнах регіону, більшість з них не отримують достатнього фінансування. Картина груп інтересів Лівану знову ж таки представляє собою лише відображення міжкланових поділів, в той час як в Алжирі, Єгипті, Йорданії, Марокко та інших країнах, НУО часто поглинені державою. Незалежні групи інтересів часто сприймаються як потенційна загроза державній владі, особливо, після того як ісламістські партії і організації отримали велику частину соціальної підтримки від таких груп.

Жодна з країн регіону не демонструє значний розвиток соціального капіталу. З одного боку, соціальна самоорганізація не заохочується в репресивному політичному середовищі, крім того високий ступінь поляризації та соціальні конфлікти ще більше знижують довіру серед населення. Крім того, громадська активність часто відбувається вздовж кланових розмежувань, і не перетинає кордону між релігійними або етнічними групами. Це особливо стосується Лівану, але властиве і для племінних товариств Лівії, Сирії та Ємену. Багато монархій Перської затоки надають широкий спектр послуг для своїх громадян, і це той фактор, який знижує потребу в соціально орієнтованій спільній діяльності в середині суспільства.

Якщо переходити до четвертого індикатора, а саме інклюзивності суспільства в політику та рівних можливостей для всіх, зазначимо, що доволі активне громадянське суспільство існує в більшості країн, але політичне суспільство залишається дуже мало розвиненим. У жодній з країн політичні партії не відіграють істотної ролі. Це стосується навіть Лівану, де партії по суті – політичне розширення конкретних племінних або кланових інтересів. Це є одним з найбільших недоліків регіону.

Якщо припущення, що успішна демократизація вимагає досить розвиненого політичного суспільства вірне, то перспективи для розвитку більшої демократії в регіоні залишається на низькому рівні. Більшість урядів беруть активну участь у збереженні існуючого статус-кво. В Омані, Катарі і Об'єднаних Арабських Еміратів, уряди слідує політичному курсу з точки зору соціально-економічної участі та рівних можливостей для людей, але політична участь громадянського суспільства та політичний активізм не заохочуються.

Тим часом, державна ідентичність, як правило, досить висока, за винятком Іраку, Судану і Ємену, кожна з країн стикається з сильними рухами за незалежність.

Проте, слід зазначити, що високі оцінки рівня державної ідентичності в Єгипті, Лівії та Сирії (станом на початок 2013 року) на сьогодні явно застаріли. Територіальні суперечки можуть стати ще більш актуальною проблемою в майбутньому, оскільки соціальне відчуження вже сьогодні є однією з нагальних проблем. Зокрема, в країнах чия економіка не заснована на нафті, широкі верстви суспільства страждають від економічної депривації і ледь включені до соціальної політики і програм соціального забезпечення [4]. Оскільки населення в багатьох країнах регіону все ще росте, демографічний тиск вимагає термінових і комплексних рішень, а прогнози зростання населення від ООН є особливо тривожним для Єгипту та Ірану.

Соціально-економічні бар'єри дуже низькі в монархіях Перської затоки, але досить високі в інших країнах регіону. Багатство, вироблене державним домінуванням в економіці виявилось недостатнім для підвищення добробуту широких верств населення, і остання з 1990-х років хвиля приватизації в основному призвела до подальшого збагачення саме влади. Це стосується навіть Саудівської Аравії, тому що ті, хто не належать до королівської сім'ї або до афілійованих кланів досить часто живуть в злиднях, з високим рівнем бідності особливо в східних районах країни і передмістях великих міст, таких як Джидда, де багато людей живуть в нетрях. Соціальне відторгнення особливо впливає на велику кількість заробітчан з країн Африки та Азії, які часто працюють в нестерпних умовах і на основі рабських залежностей. Релігійні меншини, такі як багаї в Ірані або шиїти в Єгипті і в Лівані часто позбавлені громадянських прав.

Рівні можливості ускладнені племінними розколами і/або релігійними і патріархальними поняттями суспільства, це має недоліки для багатьох людей, але особливо для жінок. Де-юре ці порушення менші в колишніх соціалістичних республіках, таких як Туніс і Єгипет, але навіть там, особливо в сільській місцевості, з дівчатами часто поводяться менш прихильно з точки зору освіти, охорони здоров'я, пошуку роботи і шлюбу.

Інші форми дискримінації також зберігаються, зокрема, найм до державних установ або навіть у приватні компанії часто ґрунтується на родстві, а не рівні кваліфікації або досвіду. Те ж саме відноситься і до державних послуг, які найчастіше, в першу чергу, спрямовуються на регіони або клани, близькі до режиму країни. Соціальна дискримінація впливає на сектор

освіти, зокрема. У той час як державні школи часто не в змозі надати студентам адекватну освіту, навчання в приватних школах є перешкодою для дітей з бідних сімей.

Відсутність соціальної самоорганізації є однією з найбільших перешкод для успішної демократизації в регіоні, і ця ситуація, ймовірно, продовжиться через незацікавленість режимів в підвищенні можливостей і впливу груп громадянського суспільства. Хоча поширення бідності, особливо в колишніх соціалістичних республіках (Алжир, Єгипет, Сирія, Ємен) збільшило попит на соціальну самоорганізацію, проте важко повірити, що зростаючі потреби в цих сферах можуть бути задоволені громадськими організаціями. У міру того як успіх ісламістських груп, таких як Брати-мусульмани в Єгипті історично ґрунтувався на їх соціально-орієнтованій і само організованій діяльності, уряди будуть намагатися зберегти жорсткий контроль над існуванням і діяльністю низових організацій, оскільки вони сприймаються, як потенційна основа для майбутньої опозиційної активності [4].

Підсумовуючи інформацію по даному регіону варто не забувати, що тут також є група монархій, влада яких не заснована на факторі нафти і які не відчували серйозних змін після 2011 року, це Йорданія і Марокко. Обидві можуть бути позначені як «стабільні гравці середнього рівня», ситуацію там не можна назвати не особливо поганою, і не особливо хорошою.

За виключенням демократичного Лівану, всі країни регіону потерпають від загального недорозвинення верховенства права. Арабська весна принесла певні поліпшення з точки зору політичних прав в країнах Північної Африки, починаючи з Алжиру в східному напрямку, але навіть в цих країнах верховенство права досі демонструє основні недоліки. Отже, в майбутньому основна увага повинна бути сфокусована не тільки на політичних процесах і організаціях, але і на захисті громадянських прав та належного функціонування судових установ.

В цілому, демократичні цінності та інститути все ще недостатньо розвинені в регіоні, навіть після переворотів 2011 року. Тільки Туніс зробив успішне просування на шляху до демократії, заснованої на його відносно сильному парламенті і порівняно слабкому президенті, що по суті дуже рідкісна модель державного устрою в регіоні, де більшість держав мають необмежено сильного (владного) главу держави (тільки Ліван і, частково, Кувейт мають аналогічну модель устрою). Відповідно, довіра до демократичних інститутів досить низька у всіх країнах, і цей факт також виражається в низьких показниках явки на вибори. Недавні події виявили глибокі тріщини між секуляристами і ісламістами, чії уявлення про владу і легітимність істотно розрізняються. Вбачаємо актуальним та доцільним в подальшому досліджувати проблеми трансформації політичних режимів в таких країнах, як Ірак, Лівія, Судан, Сирія та Ємен, і Бахрейн.

Використана література:

1. Организатор египетского переворота министр ас-Сиси метит в президенты [Електронний ресурс] // Вести.ру : [веб-сайт]. – Режим доступу: <http://www.vesti.ru/doc.html?id=1224639&tid=95894>
2. Розширення співпраці між США та Іраном для сприяння досягненню домовленостей щодо розподілу влади в Ємені 6 листопада 2015 [Електронний ресурс] // Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень «БОРИСФЕН ІНТЕЛ» : [веб-сайт]. – Режим доступу: <http://bintel.com.ua/uk/article/yemen2015/>
3. Global, regional, and national levels and trends in under-5 mortality between 1990 and 2015, with scenario-based projections to 2030: a systematic analysis by the UN Inter-agency Group for Child Mortality Estimation 2015 Dec 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/26361942>.
4. Middle East and North [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nextgenerationdemocracy.org/wp-content/uploads/2015/03/NGD_RegionalReports_MENA_FINAL_email.pdf.
5. Over one million register for constitutional elections on final SMS registration day [Електронний ресурс] // Libya Herald : [веб-сайт]. – Режим доступу: <https://www.libyaherald.com/2014/01/01/>.

Дзюбенко Ю. М., Демократические и авторитарные тенденции в странах Ближнего Востока и Северной Африки

На основе четырех индикаторов (политическое участие, верховенство права, политическая и социальная интеграция, инклюзивность и недискриминация) охарактеризованы демократические и авторитарные тенденции в странах Ближнего Востока и Северной Африки. Выделены три фактора, которые способствовали закреплению слабых демократических стандартов в регионе: избыточность природных ресурсов, специфическое понимание роли религиозных деятелей в обществе, революционная волна направлена против европейских оккупантов и внутренних королевских семей с 1950 по 1970-е годы.

В частности отмечено, что страны Ближнего Востока и Северной Африки в аспекте развития демократии отстают от всех других стран. В целом, демократические ценности и институты все еще недостаточно развиты в регионе, даже после переворотов 2011 года. Только Тунис сделал успешное продвижение на пути к демократии, основанной на относительно сильном парламенте и сравнительно слабом президенте, что является очень редкой моделью государственного устройства в регионе, где большинство государств имеют неограниченно сильного (властного) главу государства (только Ливан и, частично, Кувейт имеют аналогичную модель устройства).

Ключевые слова: авторитаризм, демократия, политическое участие, политическая и социальная интеграция, инклюзивность, недискриминация.

Dziubenko Y. M. Democratic and authoritarian trends in the Middle East and North Africa

This paper on the basis of four indicators (political participation, rule of law, political and social integration, inclusiveness and non-discrimination) characterizes democratic and authoritarian trends in the Middle East and North Africa. Three factors were defined that contributed to consolidation of weak democratic standards in the region: the redundancy of natural resources, specific understanding of a role of religious leaders in society, the revolutionary wave against the European invaders and internal royal families in 1950-1970.

In particular, it was noted that the Middle East and North Africa in terms of democracy are behind all other countries. In general, democratic values and institutions are still underdeveloped in the region, even after the revolutions of 2011. Only Tunisia has made successful progress towards democracy, based on the relatively strong parliament and a relatively weak president, which is a very rare model of government in the region where most countries have infinitely strong (powerful) head of state (only Lebanon and partly Kuwait have a similar model).

Key words: authoritarianism, democracy, political participation, political and social integration, inclusiveness, non-discrimination.